

Struktury projektów działań

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3896

Struktury projektów działań

Światy absolwentów
studiów doktoranckich

Wydziału Nauk Społecznych
Uniwersytetu Śląskiego

pod redakcją
Piotra Wróblewskiego

Redaktor serii Socjologia: Tomasz Nawrocki

Recenzja: Andrzej Słaboń

Projekt okładki: Marek J. Piwko {mjp}

Redaktor: Michał Noszczyk

Korektor: Patrycja Matusiak

Łamanie: Anna U. Pilśniak

Copyright © 2020 by

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3777-7

ISBN (wersja elektroniczna) 978-83-226-3778-4

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawnictwo.us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 9,25. Ark wyd. 8,5.

Papier offset. III kl., 90 g. Cena 24,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa:

Volumina.pl Daniel Krzanowski

ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin

Spis treści

Wprowadzenie

7

Piotr Wróblewski

O wyborze projektu działań. Propozycja badawcza Alfreda Schütza

11

Piotr Czakon, Paweł Pistelok

Świat poprzedników i świat otaczający (*Umwelt*)

31

Anna Karendął

Horyzont przewidywanych zdarzeń i uznawane autorytety

75

Piotr Karendął

Wykonalność projektu a jego urzeczywistnienie

109

Piotr Wróblewski

System odniesień – modelowe projekty struktur działań

131

Wprowadzenie

W badaniach struktury projektów działań absolwentów studiów doktoranckich Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego zastosowaliśmy przede wszystkim propozycje teoretyczne wypracowane przez Alfreda Schütza¹. Nasze przedsięwzięcie badawcze skupiało się na zagadnieniach wiedzy potocznej jednostek, a przedmiotem eksploracji badawczej uczyniliśmy projektowanie działań, analizowane przy pomocy kategorii socjologii fenomenologicznej. Według Schütza, tego typu projektowanie obejmuje zasób wiedzy podręcznej oraz horyzont pustych antycypacji, związanych z planowanymi wyborami przedsięwzięć. Interesowała nas w szczególności wykonalność projektu, która zależy, według autora *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*, od świata przyjmowanego za oczywistość (*taken for granted*) i wynika z biograficznie zdeterminowanej sytuacji jednostki. Używając jeszcze innej typologii – zaproponowanej pierwotnie – problema-

¹ A. SCHÜTZ: *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Frankfurt 1981; A. SCHÜTZ: *Dokonanie wyboru projektu działania*. W: IDEM: *O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej*. Tłum. B. JABŁOŃSKA. Kraków 2008, s. 131–152; A. SCHÜTZ: *Potoczna i naukowa interpretacja ludzkiego działania*. W: *Kryzys i schizma*. Wyb. E. MOKRZYCKI. Tłum. D. LACHOWSKA. Warszawa 1984, s. 137–192.

tyka naszej analizy obejmuje **świat przodków** (*Vorwelt*) i **świat współczesnych** (*Mitwelt*) oraz **świat otaczający** (*Umwelt*)².

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *O wyborze projektu działań. Propozycja badawcza Alfreda Schütza* Piotr Wróblewski opisuje znaczenie pojęcia działania społecznego w obrębie różnych nurtów socjologii. Ukazuje treści przypisywane działaniu przez klasyków socjologii i współczesnych socjologów. To zagadnienie stało się przedmiotem dociekań zawartych w ważnych dla nauki o społeczeństwie dziełach: w *Gospodarce i społeczeństwie* Max Weber zalicza działanie do podstawowych pojęć socjologicznych³; termin „działanie” jest istotny dla Anthony Giddensa, gdy przedstawia *Nowe zasady metody socjologicznej* (teoretyk i badacz „późnej nowoczesności” wyodrębnia działanie podmiotowe, identyfikację czynu i intencję komunikacyjną⁴). Rozdział pierwszy szczegółowo omawia kategorie stosowane w opisie działania przez Alfreda Schütza, prekursora socjologii fenomenologicznej. Stały się one podstawą teoretyczną do przeprowadzonych przez nasz zespół analiz.

Piotr Czakon i Paweł Pistelok w rozdziale *Świat poprzedników i świat otaczający (Umwelt)* analizują motywacje, które skłoniły absolwentów studiów magisterskich do rozpoczęcia kolejnych studiów, przygotowujących do napisania pracy doktorskiej. Najpierw badacze zajmują się różnymi klasami motywów, a potem przedstawiają świat poprzedników absolwentów studiów doktoranckich.

Anna Karendą, zainteresowana autorytetami studentów, podjęła tematykę wyobrażeń i wartości związanych ze studiami. Wyniki analiz zawarła w rozdziale *Horyzont przewidywanych zdarzeń i uznawane autorytety*. Według deklaracji doktorantów studia powinny być podejmowane w oparciu o osobiste potrzeby i przekonania; względy materialne związane z posiadaniem dyplomu znajdują się na dalszym planie; pasja i zamiłowanie do nauki to dwie centralne wartości związane ze studiowaniem.

² A. SCHÜTZ: *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt...*, s. 227.

³ M. WEBER: *Gospodarka i społeczeństwo*. Tłum. D. LACHOWSKA. Warszawa 2002.

⁴ A. GIDDENS: *Nowe zasady metody socjologicznej*. Tłum. G. WORONIECKA. Kraków 2001.

Autorka zauważyła, że w gronie osób uznawanych za autorytety bardzo często znajdują się opiekunowie naukowci, czy promotorzy doktorantów. Studenci oczekują, że na studiach będą mieli dostęp do wiedzy specjalistycznej ze swojej dyscypliny naukowej; w programie studiów otrzymują zajęcia, organizowane dla czterech odrębnych dyscyplin naukowych.

W rozdziale *Wykonalność projektu i jego urzeczywistnienie* Piotr Karendal opisał strefy, na które oddziaływali studenci. W centrum dociekań postawił zagadnienie konfrontacji wyobrażeń z rzeczywistością. Owa konfrontacja zależy od biograficznie zdeterminowanej sytuacji i świata przyjmowanego jako oczywistość. Podjął również rozważania nad działaniem a relacjami „my” i postawą „ty” (to dwa terminy, których nie można łączyć) Skoncentrował się na rozczarowaniach, związanych z samymi studiami doktoranckimi, pracą zawodową oraz ewentualnością podjęcia przez absolwentów raz jeszcze tego samego projektu działania.

W zakończeniu książki Piotr Wróblewski kreśli modelowe struktury projektów działań w oparciu o analizy cząstkowe przedstawione we wcześniejszych rozdziałach oraz o własne spostrzeżenia związane ze Studiami Doktoranckimi na Wydziale Nauk Społecznych. Wszystkie analizy przedstawione w tomie wynikają z badań struktur projektów działań absolwentów studiów doktoranckich Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego, wykonanych w ramach prac Doktoranckiego Koła Naukowego Socjologii Jakościowej, którego opiekunem był redaktor tomu.

Próba badawcza – dobrana w sposób celowy – obejmowała szesnaście osób, które ukończyły studia doktoranckie. W trakcie wywiadu swobodnego zostały omówione następujące kwestie:

- miejsce pracy absolwentów i zakres obowiązków
- umiejętności zdobyte podczas studiów
- podjęcie decyzji o studiach (przyczyny, wyobrażenia o studiowaniu, wpływ innych osób)
- ocena studiów
- wzory osobowe
- interakcje w grupie studenckiej

- reakcje otoczenia na studiowanie (rodzina, rówieśnicy)
- plany na przyszłość (praca zawodowa).

Wywiady były przeprowadzone przez Piotra Czakona, Annę Karendą, Piotra Karendę, Patrycję Kowalik, Pawła Pisteloka i Piotra Wróblewskiego.

Wszystkie wywiady zostały nagrane, a później dokonano ich transkrypcji. Rozmówcy otrzymali przydomki, które pozwalają na zachowanie anonimowości. Fragmenty ich wypowiedzi w książce opatrzone są uzgodnionym przez badawczy przydomkiem, który wskazuje na płeć i dyscyplinę naukową oraz liczbę porządkową.

Naszymi rozmówcami były następujące osoby: Prekursorka_His_1, Pionierka_His_2, Edytorka_Fil_1, Poliglotka_Fil_2, Adiunkt_Fil_3, Entuzjastka_Pol_1, Radiowiec_Pol_2, Gentleman_Pol_3, Aktywistka_Pol_4, Administratorka_Pol_5, Organizatorka_Pol_6, Specjalistka_Pol_7, Nestor_Soc_1, Bizneswoman_Soc_2, Akademik_Soc_3, Działacz_Soc_4.

Skróty oznaczają studiowaną dyscyplinę: His – historię, Fil – filozofię, Pol – politologię, wreszcie, Soc – socjologię. Piotr Czakon przeprowadził wywiad z Nestorem, Bizneswoman i Akademikiem, a Paweł Pistelok z Adiunktem i Edytorką. Anna Karendą spotkała się z Entuzjastką, Radiowcem i Gentelmanem. Piotr Karendą rozmawiał, w oparciu o dyspozycje do wywiadu swobodnego, z Prekursorką, Administratorką i Pionierką. Patrycja Kowalik zebrała dane podczas wywiadu ze Specjalistką, a Piotr Wróblewski rozmawiał z Działaczem.

Bardzo dziękujemy absolwentom za zgodę na rozmowę. Zawarte w książce analizy odzwierciedlają stanowiska autorów poszczególnych rozdziałów.

Piotr Wróblewski